

KÖZOKTATÁS

A KÁRPÁTALJAI MAGYAR PEDAGÓGUSSZÖVETSÉG LAPJA

XXIX. ÉVFOLYAM, 2025/1. SZÁM

ÉVERTÉKELŐ OROSZ ILDIKÓVAL,
A KMPSZ ELNÖKÉVEL, A MEGYEI TANÁCS KÉPVISELŐJÉVEL

A 2024-es év némi reményre adott okot, azonban a kárpátaljai magyarságnak ekkor is számtalan harcot kellett megvívnia oktatási és nyelvi jogainak megőrzése érdekében – fejtette ki Orosz Ildikó, a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség (KMPSZ) elnöke, a „KMKSZ” UMP megyei képviselője.

(Folytatás a 4–5. oldalon)

KÜLÖNDÍJBAN RÉSZESÜLT

A II. RF KMF EGÁN EDE SZAKKÉPZÉSI CENTRUMA

A Kulturális és Innovációs Minisztérium által január 31-én Budapesten megrendezett Legyen szakma a kezeden! nevet viselő Kárpát-medencei Technikumok I. Kiválósági Gáláján a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola (II. RF KMF) Egán Ede Szakképzési Centruma különdíjat vehetett át.

(Folytatás az 5. oldalon)

KRÓNIKA

Anyaországi támogatásból újult meg a Beregrákosi Gimnázium tornaterme

(3. oldal)

ANYANYELV ÉS OKTATÁS

Együttműködési megállapodások aláírása a kárpátaljai oktatás fejlesztéséért

(6. oldal)

KUTATÁS

Az újraélesztés alapjai. Elsősegélynyújtás kritikus helyzetekben, háborús időkben. A Marche-algoritmus

(16–18. oldal)

PEDAGÓGUSPORTRÉ

„Minden diák egyedi és különleges” Bemutatjuk Kukri Fruzsínát, a Fornosi Gimnázium matematika- és tornatanárnőjét.

(19–20. oldal)

ISKOLAI VIZIT

Bemutatjuk a Tulipán Tanoda Magyar Népművészeti Iskolát

(22. oldal)

HONISMERET

Kárpátaljáról az Északi-Jeges-óceánra – dr. Kepes Gyula nagy utazása

(23–25. oldal)

PROGRAMJAINK

Óvodapedagógusok konferenciája Beregszászban

(28. oldal)

Kárpátaljáról az Északi-Jeges-óceánra dr. Kepes Gyula nagy utazása

Köztudott, hogy Kárpátalja természeti kincsekben bővelkedik, az viszont, hogy megannyi ismert személyt adott a magyar népnek, már kevésbé. Talán Kepes Gyula is azok közé sorolható, akiknek neve nem él benne a korunk átlagemberének köztudatában, pedig munkássága érdemes arra, hogy e hazánkban született orvos-felfedező érdemeit számontartsuk, emlékéit megőrizsük, s adjuk át az utánunk következőknek.

Kepes Gyula 1847. december 7-én született egy kárpátaljai magyar faluban, Váriban, ami ekkor Bereg megyéhez tartozott. Édesapja földbirtokos volt, fiát Ungváron és Budapesten taníttatta. Ezt követően a bécsi egyetem orvosi karát is befejezte, 1870. augusztus 3-án avatták doktorrá.

Ebben az időben folytak az osztrák–magyar északi-sarki expedíció előkészületei, s egyik professzora ajánlotta a fiatal Kepes Gyulát, hogy legyen a felfedezőút hajóorvosa. A 23 jelentkező közül végül a mindössze 25 éves Kepes doktort választották ki, és ő indulhatott el az expedícióra mint hajóorvos. Az ő feladata volt többek között, hogy megvizsgálja az expedíció legénységének egészségügyi alkalmasságát, hiszen különösen zord éghajlatra készültek, valamint az útnak indulók élelmiszerkészletének összeállítására is. Ebben a korban nagy veszélyt jelentett a skorbut nevű betegség, mely C-vitamin-hiány miatt alakult ki főként tengerészeknél. A magyar orvos ezt elkerülendő sok citromlevet, tokaji aszút és savanyú káposztát tanácsolt vinni az útra, melyekből bőséggel fel is pakoltak a hajóra. Később, az expedíció ideje alatt a norvégiai Tromsøben kikötve a C-vitamin-forrásokat egy ott honos szederfaj tartósító gyümölcsének megvásárlásával gyarapította. Kepes előrelátó gondolkodásának köszönhetően egy embert sem veszítettek el skorbut miatt. A felfedezés során Kepes doktor feladata volt még a növény- és állatgyűjtés, amit szorgalmasan végzett, de azok a hajóval együtt odavesztek a jégbirodalomban.

Az expedíció költségének fő támogatója a kormányzati szervek és a Monarchia arisztokratái mellett a magyar Zichy Ödön gróf volt, aki magánvagyonából 45 ezer forintot adományozott erre a célra; de az ügy javára az Esterházy és a Széchenyi családok is áldoztak. A gőzös hajót külön erre a célra építették.

Érdekesség: a hajót három évre elég élelmiszerral látták el, melyek között szerepelt 7700 kg kenyér, több mint 2000 kg csokoládé, nagy mennyiségű citromlé, több száz palack bor (főként tokaji). Az expedíció résztvevője volt néhány szánhúzó kutya is, számukra szintén több száz kg eledelt készletet.

Az expedíció a gőzösként és vitorlásként is működő Tegetthoff nevű hajóval 1872. június 13-án futott ki a németországi Bréma kikötővárosból 24 fővel a fedélzetén, hogy felfedezzék az úgynevezett „északkeleti átjárót az Északi-Jeges-óceánon, mely a Csendes-óceánba vezet. A hajó azonban nem jutott el a Novaja Zemlja nevű szigetekről messzebbre, ugyanis már augusztus 21-én a feltorlódó jégtáblák fogságába esett. Az expedíció tagjai itt töltötték az első telüket: a jégbe zárt hajóban. Kepes úti beszámolójából tudjuk, hogy eleinte még próbálkoztak kiszabadítani a hajót a jég fogságából fűrészeléssel, fűrésszel, de helyzetük reménytelenné vált. A Tegetthoff 372 napig jégbe fagyva sodródott észak felé. Részlet Kepes Gyula útibeszámolójából:

„Október 13. óta a jég többé nem vala nyugodt, egyik napon gyengébben, másikon erősebben préselt. A hajó többször változtatta állását, majd jobbra, majd balra hajlott, hátulja

mindig magasabbra emelkedett. Ezen ostromállapot február 25-ig tartott. Ezen idő alatt minden perczben készen valánk a hajót elhagyni...”

A következő évben, 1873-ban pillantották meg az addig nem ismert szigetsortot, melyet a beköszöntő sarki tél miatt csak az ezt követő esztendőben, 1874. márciusában tudtak szánokon megközelíteni. A szigetvilágot Ferenc József-földnek keresztelték el. Részlet Kepes Gyula úti beszámolójából:

„Most közelgett az ünnepélyes pillanat, az újonnan felfedezett föld megkeresztelése. Mint minden keresztelési ünnepélynél, a bor kimaradhatatlan kellék, úgy itt is elkerülhetetlen. A törzs és a legénység tehát poharakkal felszerelve megjelen, a háromszoros »hurrah!« kiáltással végbemegy a keresztelés, s az ismert világ ezen percz óta »Ferenc József császár-földdel« gazdagabb...”

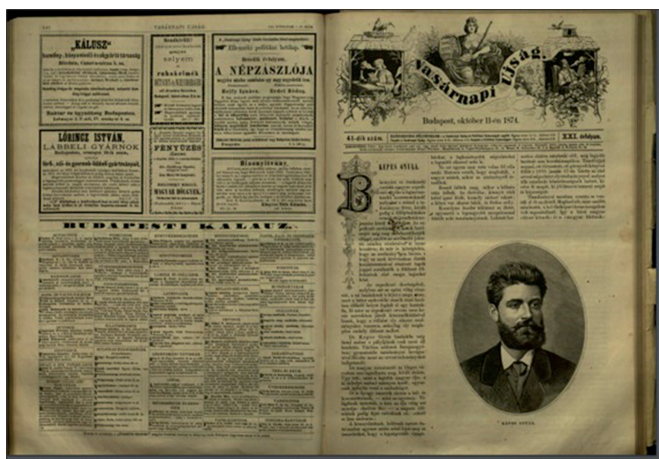
A telet itt tölteni azonban veszélyes lett volna, élelmiszerkészletük is fogyatkozóban volt. Miután a hajógépészként szolgáló, tüdőbajban szenvedő egyik társuk meghalt, és el kellett temetniük, a hajóban maradt legszükségesebb felszerelésekkel, valamint némi élelemmel gyalog indultak útnak, hogy kiszabaduljanak a jégvilágból; magukkal cipelték három, sítáppal ellátott csónakot is. Három hónapig tartó vándorlás után érkeztek el a jég pereméig, s csónakba szállva eveztek a Novaja Zemlja felé, amit augusztus 13-án pillantottak meg. Végül egy orosz halászhajó vette fel az expedíció végsőkéig elcsigázott tagjait.

Az expedíció útvonala (<http://lazarus.elte.hu/>)

A terv tehát nem sikerült: nagyon messze voltak attól, hogy eljussanak a Bering-szorosig, viszont nem várt, új felfedezést tehettek: a ma Oroszországhoz tartozó Ferenc József-föld megtalálása az expedíció legnagyobb eredménye. A 191 szigetből álló csoport 2004 óta védett terület, itt működik a világ legészakibb meteorológiai állomása.

Mégis hogy élhették túl éveken keresztül ott, az Arktisz fagyos birodalmában? Medvére vadásztak, és annak húsát ették, a bort és a citromlevet keverve fogyasztották fagyott állapotban, ami pótolta C-vitamin-szükségletüket, s mivel a jégtáblák folyton préselték össze a belé fagyott hajójukat, két jégházat is építettek, ha esetleg hirtelen el kell hagyniuk addigi menedéküket. Többször is megpróbálták a hajót kiszabadítani, de minden erőfeszítésük hasztalannak bizonyult. Eközben vizsgálták a jégviszonyokat, meteorológiai megfigyelésekkel foglalkoztak, valamint Kepes a zoológiai gyűjteményével. Felderítéseik során az északi szélesség 82. fokáig térképeztek. Kortársai jó kedélyű embernek tartották Kepes doktort, aki nem hagyta elcsüggedni a reménytelen helyzetbe került társait. A Vasárnapi Újság 1874-ben kiadott 11. száma a címlapon jelentette meg dr. Kepes fényképét, majd részletesen írt az expedícióról is.

A Vasárnapi Újság 1874-ben megjelent 11. számának címlapja Kepes doktorral az első oldalon (<https://epa.oszk.hu/>)

Részlet a Vasárnapi Újság említett számából:

„Úgy látszik, Kepes vidor, eleven kedélye nem kisebb tényező volt a jó hangulat s ebből kifolyólag a jó egészség fenntartására az expedíció tagjai közt, mint orvosi tudománya... Az expedíció vezetői el is követtek mindent, hogy a legénységnek ne engedjenek időt helyzetük veszedelmes voltára gondolni... S e tekintetben Kepes hazánkfiáé az oroszlárnész, ki nemcsak gyógyította a betegeket, de vigasztalta a bánkodókat, biztatta, buzdította a csüggedni kezdőket, s valóságos barátja volt mindnyájoknak.”

Nehézségeik közepette mégis megünnepelték a karácsonyt, istentiszteletet tartottak, s minden bizonnyal ezek nagy jelentőséggel bírtak egy évekre jégbe zárt, ingerszegény környezetben állandó veszélynek kitett kis embercsoport számára.

Kepes Gyula sok előadást tartott az expedícióról, cikke is jelent meg az utazásukkal kapcsolatban. Törzsorvossá léptették elő, kitüntették a Vaskorona-rend III. fokozatával, több város díszpolgárává, illetve tudományos egyesületek tiszteletbeli tagjává választották. 1895-ben első osztályú honvéd-főtörzsorvossá nevezték ki, majd 1904-ben megbízták a Honvédelmi

Minisztérium Egészségügyi Osztályának vezetésével. Idős korában visszavonultan élt, de egy őt 1923-ban felkereső újságírónak a következőket nyilatkozta:

„Ha kezembe veszem régi naplójegyzeteimet [...], magamnak is hihetetlennek tűnik fel, hogy átéljük fenn a pólus közelében azt a sok rémítő viszontagságot. A Ferenc József-földön töltött hónapok úgy tűnnek fel előttem, mint egy álom.”

A magyar orvos 1924. október 26-án halt meg Budapesten.

Vári község lakosai nem feledkeztek meg az itt született, méltán híres Kepes Gyuláról. Kezdeményezésükre a település egyik utcája 2006 óta a felfedező-orvos nevét viseli. Meg kell jegyezni azonban azt a tényt, hogy Kepes Gyula otthona nem ebben az utcában volt, ugyanis ez a terület az 1800-as években készült kataszteri térkép szerint még nem volt lakott, rétek húzódtak itt, s ezekhez csupán egy földút vezetett ki. Az egykori földút helyét foglalja el ma a Kepes nevét viselő utca, ahol most sincs több 12 lakóháznál.

A Kepes Gyula nevét viselő utca, Vári (saját kép, 2025)

Helyi lakosok egy emléktábla felállítását is szorgalmazták Váriban, mely által méltán megemlékezhet az utókor a falu híressé vált szülöttéről. Zán Fábán Sándor püspök úr kezdeményezésére a Magyarországon élő Györfi Sándor karcagi ismert szobrász készítette el az emléktáblát márványból. Rajta domborműként van ábrázolva az orvos-felfedező arcképe. A háttér az Északi-Jeges-óceán jégvilágát idézi színben és mintázatban egyaránt. Szintén az expedícióra utal a márványtáblán felfedezhető hajó.

A márványtábla Vári központjában 2016. december 11-én, egy vasárnapi istentiszteletet követően lett felavatva. Állandó helye immár a parókia falán található, ugyanis következtetések szerint az akkori kis községben valahol itt éltett a Kepes család. Alkotója jelenlétével megtisztelte az eseményt. Az avatásra szintén meghívott Kepes András televíziós műsorkészítő, író, a felfedező leszármazottja egyéb elfoglaltsága miatt nem tudott részt venni a kis ünnepségen. A márványtábla felirata a következő: „Községünk szülötte / dr. Kepes Gyula / 1847–1924 / az osztrák–magyar északi sarki expedíció (1872–1874) az ő egyedülálló orvosi teljesítményének köszönheti sikerét. / Állította: Mezővári Református Egyházközség az Úr 2016. évében.”

Dr. Kepes Gyula emléktáblája (saját kép, 2025)

Az emléktábla egy kis parkra néz. Vele szemben ismertető táblát helyeztek el az expedíció főbb eseményeit képekkel is illusztrálva *Dr. Kepes Gyula – a világjáró orvosdoktor* címmel. Az egykori kúria előtti park tereprendezését, parkosítását a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. támogatta.

A vári lakosok számára nagy büszkeséget jelent, hogy a településükön született, méltán ismertté vált orvos emlékében egy felfedező is tisztelhetnek, aki megjárta a legzordabb óceánt, és nemcsak visszatért, de az expedíció legénysége nagyrészt neki köszönhetette megmenekülését. Emlékét örizzük tovább.

Vass Edina,

*a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
Földrajz és Turizmus Tanszékének segédtanára,
a Vári II. Rákóczi Ferenc Líceum tanára*

Szánhúzás a jégtáblán (Julius von Payer illusztrációja az expedícióról szóló, 1877-ben megjelent könyvéből)

Az emléktábla avatása 2016-ban Zán Fábán Sándor püspök és készítője, Györfi Sándor szobrász által

INTERNETES FORRÁSOK

- Pályi Zsófia Kata: A kataszteri térképek 1869. évi jelkulcsa. *Catastrum*, I. évfolyam (2014), 3. szám, 19–23.
- Vasárnapi Újság. A XXI. évfolyam, 41. számának digitalizált változata. <https://epa.oszk.hu/00000/00030/01075/pdf/01075.pdf>
- <http://lazarus.elte.hu/~zoltorok/Discovery/kepes/index.html>
- <https://divany.hu/vilagom/sarkvidek-expedicio/?token=410affedda113b1e895bb692062db1a3>
- <https://qubit.hu/2022/07/03/babeli-zurzavarban-indult-utnak-150-eve-az-osztrak-magyar-expedicio-ami-messzebb-jutott-eszakra-mint-elotte-barki-mas>
- <http://lazarus.elte.hu/~zoltorok/Discovery/kepes/index.html>

Az expedíció főbb eseményeit ismertető tábla a parkban (saját kép, 2025)

Óvodapedagógusok konferenciája

A Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség (KMPSZ) évente szervez óvodapedagógusok számára konferenciát, továbbképzést, mely által segítik a kárpátaljai óvodai oktatás szakmai fejlesztését. Az idei évben Brunszvik Teréz nyomdokain címmel tartott konferenciát március 21-én a KMPSZ a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán (II. RF KMF).

Az esemény azért is volt különleges, mert idén méltatják Brunszvik Teréz születésének 250. évfordulóját. Ebből adódóan Kárpát-medence-szerte számos programmal megemlékeznek róla és a magyar óvodai oktatásban kifejtett munkájáról.

Gabóda Éva, a program szervezője, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola adjunktusa kifejtette: „Idén a magyar óvodapedagógia megalapítója, Brunszvik Teréz születésének 250 éves jubileumát méltatják Kárpát-medence-szerte. A magyar óvodák számára kiemelt ünnep ez, és mi is szerettünk volna csatlakozni a kezdeményezéshez, hogy megemlékezzünk az ő munkásságáról, óvodateremtő elveiről. A mai napig vannak olyan módszerek, melyek tőle eredeztethetők, és mindmáig használjuk az óvodapedagógiában. Ezzel a konferenciával is szerettünk volna méltó emléket állítani tevékenységének, hiszen vidékünkön vajmi keveset tudnak róla.”

A nap első előadójaként Gabóda Béla, a Kárpátaljai Pedagógus-továbbképző Intézet Beregszászi Tagozatának igazgatója Brunszvik Teréz életéről és munkásságáról tartott előadást. Elmondta: Jókai Anna a reformkor „női Széchenyi Istvánjának” tartotta Brunszvik Terézt a nevelésügyben kifejtett munkássága miatt, aki híven vallotta, hogy az intézményes oktatás rangtól és vagyoni helyzettől függetlenül minden gyermeknek jár. Azonban nem volt könnyű helyzetben: ugyan Kossuth Lajos melléállt, és támogatta kezdeményezését, de a magyar urak jelentős része sajnós ellenezte az általa kezdeményezett óvodai oktatást. Mivel támogatást nem kapott sehonnán, ezért saját költségén édesanyja házában nyitotta meg első kisdóvodáját. De nemcsak a kisgyermek nevelése foglalkoztatta, hanem az anyáké is. Erősen küzdött a nők oktatási jogaiért, úgy gondolta, a nők ugyanúgy a társadalom szerves részét kell képezzék a munka és az oktatás terén, mint a férfiak.

A konferencián a jelenkori óvodai nevelés kérdéseire is fókuszáltak, ezért ebben a témában is igyekeztek több előadást tartani a résztvevők számára. Többek között Gál Adél, a II. RF KMF tanára, a Nagyberegi Tájház szakmai referense a hagyományok megőrzéséről, valamint óvodapedagógiai alkalmazásáról tartott előadást. Az óvodába való beilleszkedés kérdéseibe Gavriljuk Ilona adjunktus, a II. RF KMF Felsőfokú

Szakképzési Intézete Óvodapedagógiai Szak módszertani Bizottságának vezetője avatta be a jelenlévőket. Orosz Ildikó, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola és a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség elnöke a kárpátaljai óvodák helyzetét vázolta a jelenlévők számára az ukrán oktatási törvények tükrében.

Az esemény a konferencián való részvételt igazoló tanúsítványok átadásával végződött.

VE

KÖZOKTATÁS

A Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség lapja

Főszerkesztő: Kopasz Gyula

A szerkesztőbizottság: Orosz Ildikó (elnök),
Bak Éva, Benedek Imre, Dobsa Aranka,
Nagy Sándor, Szilágyi Lajos

Tördelőszerkesztő: Fábíán Zoltán
Olvasószerkesztő: Orbán Gyula

Kiadja a KMPSZ megbízásából
a Kálvin Nyomda (90202 Beregszász, Kossuth tér 4.)

Felelős kiadó: Orosz Ildikó

Lapengedély száma: 3Т №64, **Példányszám:** 2000

Levelezési cím: 90202 Beregszász,
O. Kobiljanszka u. 17. **Tel.:** (+380-31-41)-2-37-47
web: www.kmpsz.uz.ua **e-mail:** info@kmpsz.uz.ua

Megjelenik a BETHLEN GÁBOR ALAP TÁMOGATÁSÁVAL

A szerkesztőség nem feltétlenül ért egyet a lapban megjelenő szerzői véleményekkel. A publikációkban közölt tényekért minden esetben a szerző viseli a felelősséget. A beérkező kéziratok közlésének és szerkesztésének jogát fenntartjuk, visszaküldésüket nem vállaljuk.

Освіта (на угорській мові)

Засновник і видавець: Закарпатське угорськомовне педагогічне товариство

Реєстраційне свідоцтво: 3Т №64 від 20.03.1995.

Віддруковано: П.п. Лац Чілла Степанівна
М. Берегово, пл. Кошшута 4. Тираж: 2000

